

ставити під сумнів дискримінаційні практики та будувати суспільство, де кожна людина має рівні права та можливості. Вони є тими інструментами, які допомагають долати упередження та стереотипи, сприяючи формуванню культури рівності. Свобода думки забезпечує право кожної людини формувати власне бачення гендерної рівності, тоді як свобода слова дає змогу транслювати ці переконання в суспільний дискурс, сприяючи змінам на рівні політики та управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Фулей Т. Застосування принципу гендерної рівності у практиці Європейського суду з прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 8. С 175-180. URL: <http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/view/1327>
2. Уварова О. О. Права жінок та гендерна рівність: навч. посіб. Київ: видавництво «ФОП Голембовська ОО». 2018. С. 56-62. URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/msc_9_copy.pdf
3. Тінін Д. Г. Гендерна рівність у воєнний час: як війна змінює роль жінок у суспільств. *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право*. 2023. № 80. С. 432-437. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/59045>

Сагайдак Юлія Вікторівна,
професор кафедри конституційного права
ННІПП Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ЖИТТЯ ДЛЯ ВНУТРІШНЬО-ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ОБОВ'ЯЗКОВОЇ ЕВАКУАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Конституція України визначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність, безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Зміст Конституції підтверджує це та деталізує, проголошуючи, що кожна людина має невід'ємне право на життя. Обов'язок держави - захищати життя людини.

Із початком російського вторгнення в Україну, питання забезпечення права

людей на життя та здоров'я, особливо тих, що проживають на територіях України, прилеглих до зони бойових дій, постало дуже гостро. Кожного дня маємо руйнування та жертви, що складають невтішну статистику щодо втрат не лише військових, але й цивільного населення. Цивільні люди гинуть як від наслідків війни так і від неможливості забезпечити своє нормальне існування в умовах війни. І ця неможливість на пряму пов'язана із формальною приналежністю до громадянства України, а, значить, саме держава має потурбуватися про невід'ємні права своїх громадян та людей, які проживають на таких територіях.

Стандарти Європейського Союзу щодо захисту прав людини дедалі більше відіграють ключову роль у формуванні політики та законодавства України, особливо відносно такої вразливої категорії населення, як внутрішньо-переміщені особи (ВПО). Цей процес передбачає ухвалення нових нормативно-правових актів та внесення змін до чинних, що дозволяє більш ефективно захищати права ВПО відповідно до норм міжнародного права [5]. Основним законодавчим актом, ухваленим в Україні з метою захисту прав ВПО, є Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [4], який було прийнято ще у 2014 році. Цей документ став першим комплексним нормативним актом в Україні, що регламентує права ВПО на житло, медичну допомогу, освіту, соціальний захист та забезпечення, а також працевлаштування. Проте, з урахуванням того, що військово-політична ситуація значно погіршилась після повномасштабного вторгнення, нормативна база потребує нових рішень та більш серйозного підходу до забезпечення конституційних прав українців, в тому числі ВПО.

24.02.2022 р. Указом Президента України № 68/2022 були утворені військові адміністрації, які мають забезпечувати виконання Конституції на місцях під час дії правового режиму воєнного стану.

Крім того, від початку російської агресії, як мінімум 18 тисяч багатоповерхівок зруйновано [3]. Люди не можуть виїхати і продовжують жити в зруйнованому житлі, що непридатне для життя.

Першочерговим завданням держави, на території якої ведуться бойові дії, має бути збереження життя та здоров'я населення, і, особливо, дітей. Зважаючи на те, що Україна, через російське вторгнення, не може гарантувати збереження життя та здоров'я свого населення на деокупованих територіях та територіях, які знаходяться в активній зоні бойових дій, єдиним розумним та адекватним заходом безпеки є організація централізованої евакуації населення, в першу чергу,

соціально незахищених категорій, дітей, у більш безпечні райони, в яких попередньо мають бути організовані тимчасові розселення даних осіб із забезпеченням всіх умов проживання та дотриманням необхідних санітарно-гігієнічних умов, доступом до навчання та лікування. Тобто має бути прийнятий ЗУ «Про обов'язкову евакуацію населення із небезпечних районів під час дії правового режиму воєнного стану» або доповнено текст Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». Для цього можна було би започаткувати створення альтернативного (резервного) житлового фонду для потреб ВПО та системи справедливого його розподілу. Наприклад, можна налагодити механізм націоналізації житла тих громадян, які виїхали за кордон, мають житло у відносно безпечних районах та не сплачують тривалий термін комунальні платежі. Таким чином можна було би закрити як фінансові питання так і проблему розселення ВПО під час дії правового режиму воєнного стану.

Основними принципами реалізації положень такого Закону мають стати:

- безкоштовність такої евакуації та розселення, в першу чергу, для соціально незахищених категорій осіб і дітей;

- переважне розселення в більш безпечних районах, де наявна працююча соціальна інфраструктура, як мінімум на рік, із правом продовження в умовах воєнного стану;

- переобладнання комунальних закладів (хостелів, готелів, гуртожитків, санаторіїв, профілакторіїв) під потреби ВПО. За відсутності об'єктів комунальної власності, які можна використати під потреби евакуйованого населення, такими об'єктами можуть стати об'єкти приватної форми власності, але із попереднім погодженням про використання таких об'єктів із власником таких об'єктів в рамках тарифів, що затверджені щодо об'єктів комунальної власності;

- визначення оперативної, які райони входять в категорію найбільш небезпечних і таких, що потребують першочергової обов'язкової евакуації;

- запустити програми надання безкоштовного житла та/або програми державного кредитування для осіб, житло яких постраждало від наслідків війни за рахунок власних коштів та залучених фондів коштів;

- забезпечення безперебійної роботи пунктів-приймників на вузлових залізничних станціях, де евакуйовані особи зможуть безкоштовно перепочити, дістати гарячу їжу та першочергові засоби гігієни;

- можливість реєстрації таких осіб як в електронній так і в паперовій формах в будь-яких органах місцевої влади, без прив'язки до проживання для забезпечення

умов реалізації положень цього Закону.

Як висновок, можна зазначити, що обов'язкова евакуація дозволить реалізувати як міжнародні стандарти захисту прав людини так і на національному рівні допоможе вирішити проблеми ВПО, забезпечити їм належні умови життя та здоров'я, що зупинить відтік громадян України в європейські країни та допоможе запобігти гуманітарній катастрофі, яка склалась в багатьох регіонах нашої держави із початком воєнного вторгнення. Це буде логічно та ефективно з точки зору як імплементації норм гуманітарного права так і реалізації конституційно-правових засад захисту цивільного населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. №64/2022. *Урядовий кур'єр* від 11.03.2022. № 54 (дата звернення 13.11.2024)
2. Міністерства реінтеграції України : офіційний сайт - веб-сайт: URL: <https://minre.gov.ua> (дата звернення: 13.11.2024)
3. Ірина Гамалій. Понад 9 мільйонів українців виїхало за кордон. Інтернет-видання. URL: https://lb.ua/society/2022/07/14/523112_ponad_9 mln_ukraintsiv_viihali_z_kraini.html
4. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. Дата оновлення: 30.12.2023. URL : <http://surl.li/twjzu> (дата звернення: 13.11.2024).
5. Наливайко Л. Р. Забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану. Цілі сталого розвитку в аспекті зміцнення національного та міжнародного правопорядку : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя-Львів-Одеса-Ужгород-Харків, Чернівці, 27 жовт. 2023 р.). Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. С. 22–26.